

Öğretmen Tipolojileri

Öğretmenler Sınıfta Nasıl Davranır?

Prof. Dr. Engin KARADAĞ • Dr. Sabiha DULAY

Prof. Dr. Engin KARADAĞ & Dr. Sabiha DULAY

ÖĞRETMEN TİPOLOJİLERİ Öğretmenler Sınıfta Nasıl Davranır?

ISBN 978-605-241-074-5

DOI 10.14527/9786052410745

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarlarına aittir.

© 2017, PEGEM AKADEMİ

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Pegem Akademi Yay. Eğt. Dan. Hizm. Tic. Ltd. Şti.ye aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı; mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik, kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz. Bu kitap T.C. Kültür Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır. Okuyucularımızın bandrolü olmayan kitaplar hakkında yayinevimize bilgi vermesini ve bandrolsüz yayınları satın almamasını diliyoruz.

Pegem Akademi Yayıncılık, 1998 yılından bugüne uluslararası düzeyde düzenli faaliyet yürüten **uluslararası akademik bir yayınevdir**. Yayımladığı kitaplar; Yükseköğretim Kurulunca tanınan yükseköğretim kurumlarının kataloglarında yer almaktadır. Dünyadaki en büyük çevrimiçi kamu erişim kataloğu olan **WorldCat** ve ayrıca Türkiye'de kurulan **Turcademy.com** ve **Pegemindex.net** tarafından yayınları taranmaktadır, indekslenmektedir. Aynı alanda farklı yazarlara ait 1000'in üzerinde yayını bulunmaktadır. Pegem Akademi Yayınları ile ilgili detaylı bilgilere <http://pegem.net> adresinden ulaşılabilir.

I. Baskı: Eylül 2017, Ankara

Yayın-Proje: Özlem Sağlam

Dizgi-Grafik Tasarım: Tuğba Kuşcuoğlu

Kapak Tasarımı: Pegem Akademi

Baskı: Vadi Grup Ciltevi A.Ş.

İvedik Organize Sanayi 28. Cadde 2284 Sokak No:105

Yenimahalle/ANKARA

(0312 394 55 91)

Yayıncı Sertifika No: 14749

Matbaa Sertifika No: 26687

İletişim

Karanfil 2 Sokak No: 45 Kızılay / ANKARA

Yayınevi: 0312 430 67 50 - 430 67 51

Yayınevi Belgeç: 0312 435 44 60

Dağıtım: 0312 434 54 24 - 434 54 08

Dağıtım Belgeç: 0312 431 37 38

Hazırlık Kursları: 0312 419 05 60

İnternet: www.pegem.net

E-ileti: pegem@pegem.net

[...] yağmurun yağışı hızlanmıştı.

İkisi de bu önemli gün için süslenmişlerdi. Anne boynuna ipek eşarp takmıştı, çocuk saçını ıslatıp taşlı tokasıyla toplamıştı.

- Korkuyor musun? Hiç konuştuğun yok sabahtan beri. Hadi hadi Salıpazarı'ndan bu taşlı tokanın eşini alacağım sana. Sonra bizi tayin edecekler. Sen okulu bitirip öğretmen olunca, bende çalışmam hastanede. Beraber çıkar gideriz. Koltuklar alırız. Onlara çiçekli basma örtüler dikerim ben. Birde kabul günümüz olur. Konukları ağırlamak için, eğer unutmadımsa, anasonlu galeta yaparım. Masraf kapısı olmaz. Belki, bir de küçük halı alırız. Hasta pisliği dökmekten, koridorlarda koşuşturmaktan kurtulurum. Hele o lizol kokusu yok mu, içini üşütüyor insanın. Bir de hep ölümü düşünme. Şöyle bir dağın eteğinde olur gideceğimiz yer, benim kızım. Herkes İstanbul'da kalalım dermiş. Hepsini sordum bilenlere, öğrendim iyicene. Hükümet tabii seni alır. Biz İstanbul'u ne yapacağız? Bize bir ev, kışın kömürlüğümüzde odun-kömür gerek. Bir de mutfağımız olur değil mi? Eğer kefil falan derlerse, demezler ya, o kadının uydurması, oğluna güvenmemesi. Sordum ordan burdan o işi. Sade sen öğretmen olunca nölacak onları öğrendim. Bize nereye tayin çıkarsa oraya gideriz, di mi?
- Bu okulu kazanacakların hepsi de benim gibi yoksul çocukları mı, anne? Onu da öğrendin mi?
- Öyle ya, yoksul çocukları ki, parasız yatılı için imtihan oluyorlar.
- Öyleyse ben burayı kazanırım. Üzülme. Sınavı pekiyle bitiririm. Artık burada, arkadaşlarım olur. Haftada iki gün sen hastaneden, ben okulda çıkıp eve döneriz. Sana da konuk günlerinde bakkal bisküvisi alırım.

Sınavların yapıldığı okul karşı yöne düşüyordu. Yeniden geçtiler caddeyi, ürke ürke. Arka sokaktan yürüdüler. Yüksek bir duvarın yanındaki kapıda durdular. Okulun öğrenci giriş kapısıydı bu. İçeriden uğultular geliyordu. Yağmur taş duvarların arasından çıkan aykırı yeşillikleri parlatmıştı.

- Bizden de erken gelenler olmuş. Geç meç kalmış olmayalım?

Hademe giyimli bir kadın onlara doğru yürüdü, taşlı yoldan. Bezgin, alışıık bakışlarıyla anne, kızın üstünden dışarıda bir şeye bakıyordu.

Anne saygılı sordu:

- Geciktik mi acaba? Çocukların çoğu gelmiş.

Hademe kadın ilgisiz.

- Parasız yatılı imtihanının çocukları hep erken gelir. Hiç gecikmezler.

Çocuk annesinden ayrıldı. Kıyısı duvarlı taş yolda yürümeye başladı. Hademe kadın, görmedikleri bir iskemleyi, görmedikleri bir çatının oraya çekip oturmuş, yün örmeye başlamıştı. Çocuk dönemeçte arkasına baktı. Dış kapıdan annesi yağmurun altında gülümseyerek duruyordu. [Füruzan, Parasız Yatılı, 1972]

Parasız Yatılı okumuş tüm Öğretmenlerimize...

ÖNSÖZ

Ben Mustafa. Sınıfın en arkasındaki o sümüklü çocuk. Kimsenin fark etmediği, fark edenlerin ise görmezden gelmeği yeğlediği, kendisinden hiçbir şeyin beklenmediği o çocuğum... Sevgi isteyince verilmeyen, oyuna alınmayan, müfettiş gelince hasta olup yoklamalarda görünmeyen. Bugünden izinli, hayattan izinli, yoklamada yok... Size o çocukların duygularını anlatabilseydim keşke. Başkalarına demek istiyorum tabii; anlatabilseydim... Kalite kontrollerde çürüğe ayrılmış insanların duygularını... Bayramlarda okulun bayrağını hiç taşımamış, piyeslerde hiç rol verilmemiş. Replikleri, sözleri, sesleri alınmış çocukların. Seninle aynı kaderi paylaşan çocukların sessizliğini, konuşamamayı... O utancı bilir misiniz siz? Biz kaybetmiştik hocam. Biz, kendisinden hiçbir şey beklenmeyen, çürüğe ayrılmışlardık. Ta ki siz fark edene kadar... Beni ve diğerlerini... Sizden bir şey olmaz dene dene sonunda buna inanmış, boyun eğmiş çocukları... İnsanın hamurunda yanlış bir şey mi var, bilemedim öğretmenim. Siz bütün bunların üstesinden gelebileceğimize inandırdınız bizi. Çünkü çocuklar bir şeylere inanmak isterler, bu hep böyle olmaz mı? Bakın buradayım, tam karşınızda. Bir oğlum var, iyi bir işim, çok sevdiğim bir karım, bir evim... İnadına... İnadına biri oldum işte... Ben sadece bir zamanlar bana inandığınız için... Mutluyum. Bunları bilmenizi istedim. Belki farkında değilsiniz, belki sadece bir iyi niyetti sizinkisi... Ama bana bir hayat bahsettiniz öğretmenim. [(H)İçlenmeler, 2010]

Bir öğretmeni öğretmen yapan nedir? Zamanında derse girip, anlatacağı konuyu anlatıp çıkan, gerisine karışmayan mı? Yoksa birine umut olmak mı? Bir cana dokunmak mı? Yıllarca unutamadığımız, bizde derin izler bırakan öğretmenlerimizi “O” yapan neydi, neydi onları farklı kılan? Öğretmenlik yapmaları mı yoksa öğretmen olmaları mı? Tam da Füzûzan’ın essiz öyküsü Parasız Yatılı’daki ... [Sade sen öğretmen olunca n’olacak onları öğrendim] ... ve Mustafa’nın mektubunda anlatılan bu değil mi? Fark yaratmak, kimsenin göremediğini görebilmek, inanmadığına inanabilmek... Görülüyor ki öğretmenler öğrencilerinin sadece öğretim sürecinde değil tüm hayatı boyunca unutulmayacak izler bırakan kişilerdir. Öğretmen olmayı başarabilmiş, öğrencilerin hayatlarına dokunabilmiş, bir kıvılcım çakabilmiş kişiler gösterdikleri bu çabayla, ilgi ve sevgiyle anılırken, sadece öğretmenlik yapanlar, ilgi göstermenin ya da gülümsemenin otoritesini sarsan bir zayıflık olan gören kişiler yıllar geçse de unutulmayan derin yaralar açabilmektedir. Bu nedenle öğretmen olmakla öğretmenlik yapmayı birbirinden ayıran en önemli özellik gerekli özveri, sabır ve sevgiyi gösterebilmedir. Bu bağlamda, öğretmenliğin ilk ve en önemli şartı mesleğini sevebilme ve bu mesleğin ne kadar özveri gerektiğinin farkında olabilmedir...

Etkili sınıf yönetimi öğrenci başarısını etkileyen önemli faktörlerden biri olarak giderek daha çok dikkat çeken bir kavram haline gelmesine karşın sınıf yönetimi alanındaki temel problem her tipteki öğrenci, öğretmen ve okul için geçerli olacak sınıf yönetimi uygulamalarının belirlenmeye çalışılmasıdır. Elinizdeki bu kitap için belirli okullar ya da öğrenciler için etkili olan sınıf yönetimi uygulamalarının başka bir bölgedeki ya da özellikteki okullar ve öğrenciler için çoğu zaman geçerli olmadığı düşüncesinden yola çıktık... Sınıf yönetimi açısından etkili olan öğretmenlerin sınıf yönetimi mekanizmaları ve bu öğretmenlerin başarılı olmalarının altında yatan faktörleri belirlemek için aylar süren sınıf gözlemleri ve öğretmen-öğrenci görüşmeleri gerçekleştirdik... Bu faktörler doğrultusunda bir ideal olmak üzere toplam on bir öğretmen tipolojisi belirleyerek, kitabı bu tipolojiler ve tipolojileri sergileyen öğretmenler üzerine kurguladık...

Öğretmenlerin öğrencilik deneyimleri, öğretmenliğe başladıktan sonra öğrencileriyle yaşamış olduğu deneyimler, sınıf yönetimine ilişkin sahip oldukları inançlar ve kişilik özellikleri farklı öğretmenlik tipolojilerine bürünmelerine neden olmakla birlikte öğretmenlerin içinde buldukları şartlara göre hangi tipolojiye bürünmelerinin daha etkili olacağına karar vermeleri etkili bir sınıf yönetimi için anahtar rol oynamaktadır. Öğretmenler içinde bulunduğu şartları ve öğrencilerin ihtiyaçlarını doğru bir şekilde analiz edebilen gözlemciler olmalıdır... Bu nedenle öğretmenler, “her derde deva tek bir sihirli yöntemin” peşinden koşmak yerine içinde buldukları şartları iyi analiz edip, öğrencileri hakkında bilgi toplayıp, kendi kişisel özelliklerinin ve becerilerinin farkında olup ve gerekli eğitimleri alıp kendilerine özgü bir yönetim tarzı geliştirebilmelidir... Sonuç olarak bu kitapta, sınıflarda yaşananları doğru bir yansıtmak ve sorunlara gerçekçi çözümler sunabilmek amacıyla öğretmenlerin uygulamalarına ilişkin anlık fotoğraflar çekmek yerine gerçek sınıf ortamında uzun süreli gözlemlere dayanan bulgulardan hareket ettik...

Prof. Dr. Engin Karadağ & Dr. Sabiha Dulay

Eylül 2017, Eskişehir

YAZARLAR HAKKINDA

Prof. Dr. Engin Karadağ

1981 doğumlu olan Dr. Karadağ, Gazi Üniversitesi'nde lisans, Yeditepe Üniversitesi'nde yüksek lisans ve Marmara Üniversitesi'nde doktora derecesi; 2010 yılında Eğitim Bilimleri (Eğitim Yönetimi), 2014 yılında ise Psikoloji (Endüstri ve Örgüt Psikolojisi) alanında doçent unvanı almıştır. Doktora tezi Millî Eğitim Bakanlığı tarafından en iyi eğitim araştırması ödülüne layık bulunmuştur. Dr. Karadağ'ın Springer yayınevi tarafından yayımlanmış The Factors Effecting Student Achievement: Meta-Analysis of Empirical Studies [2017] ve Leadership and Organizational Outcomes: Meta-Analysis of Empirical Studies [2015] adlı kitapları öğrenci başarısını etkilene faktörleri belirleyen ve liderliğin örgütsel çıktılar üzerindeki etkisini ortaya koyan ilk ve en kapsamlı bilimsel çalışmalardandır. Birçok dergide editörlük ve hakemlik yapan Dr. Karadağ'ın 200'ün üzerinde ulusal ve uluslararası bilimsel çalışması ve 4000'in üzerinde atıf olup H-endeksi 42'dir. Halen Eskişehir Osmangazi Üniversitesi ve eş-kurucusu olduğu Üniversite Araştırmaları Laboratuvarı [ÜniAr] bünyesinde eğitim bilimleri, araştırma yöntemleri ve istatistik dersleri vermekte ve psikoloji, yükseköğretim ve eğitim alanlarında çalışmalar yürütmektedir.

İletişim;

E-mail: engin.karadag@hotmail.com

URL: www.enginkaradag.net & www.uniAr.net

Adres: Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Meşelik, Eskişehir

Dr. Sabiha Dulay

1989 doğumlu olan Dr. Dulay, Dokuz Eylül Üniversitesi'nde lisans, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi'nde yüksek lisans ve doktora derecesi almıştır. Dr. Dulay'ın 20'in üzerinde ulusal/uluslararası kitap ve makalesi vardır. Halen Eskişehir Osmangazi Üniversitesi'nde eğitim yönetimi, liderlik, okul iklimi, örgütsel bağlılık ve sınıf yönetimi alanlarında çalışmalar yürütmektedir.

İletişim;

E-mail: sabbish_1989@hotmail.com

Adres: Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Meşelik, Eskişehir

İÇİNDEKİLER

Önsöz	v
Yazarlar Hakkında	vii

1. BÖLÜM GİRİŞ

Giriş.....	155
------------	-----

2. BÖLÜM SINIF(LAR) NASIL YÖNETİLİR?

Öğretmen Tipolojileri.....	10
Sınıf Yönetimi Modelleri	12
Disiplin Modelleri	14

3. BÖLÜM SINIF YÖNETİMİNİN BOYUTLARI

Sınıfın Fiziki Düzeni.....	19
Sorunlu Davranışların Yönetimi: Disiplin Müdahaleleri.....	20
Sorunlu Davranışların Temelinde Ne Yatmaktadır?	22
Sorunlu Davranışların Yönetiminde Hangi Stratejiler Kullanılır?.....	23
Sınıfta Otorite ve Hâkimiyet Nasıl Sağlanır?	28
Öğretmen ve Öğrenci İlişkileri.....	30
Öğretimin Planlanması ve Yönetimi.....	35
Ödüllendirme ve Motivasyon	39
Sınıf-İçi Kural ve Prosedürlerin Oluşturulması	42

4. BÖLÜM

MERAK VE HAREKETLİLİĞİ SÜREKLİ KILAN ÖĞRETMEN: SAHNE SANATÇISI

Otoritenin İnşası.....	51
Öğrenciler, Öğretmenler ve Velilerle Olan İlişkiler	54
Öğretimi Planlama ve Gerçekleştirme	59
Sınıf Kuralları ve Rutinlerini Oluşturma	73
Sorunlu Davranışların Yönetimi	74
Uygun Davranışın Sürdürülmesi	82
Öğretmenlere Tavsiyeler.....	85

5. BÖLÜM

DETLERDEN ARINDIRAN ÖĞRETMEN: PSİKOLOG

Otoritenin İnşası	89
Öğrenciler, Öğretmenler ve Velilerle Olan İlişkiler	92
Öğretimi Planlama ve Gerçekleştirme.....	97
Sınıf Kuralları ve Rutinlerini Oluşturma.....	104
Sorunlu Davranışların Yönetimi	106
Uygun Davranışın Sürdürülmesi	112
Öğretmenlere Tavsiyeler.....	113

6. BÖLÜM

GRUP DİNAMİĞİNİ ŞEKİLLENDİREN ÖĞRETMEN: KOÇ

Otoritenin İnşası	116
Öğrenciler, Öğretmenler ve Velilerle Olan İlişkiler	118
Öğretimi Planlama ve Gerçekleştirme.....	125
Sınıf Kuralları ve Rutinlerini Oluşturma.....	131
Sorunlu Davranışların Yönetimi	133
Uygun Davranışın Sürdürülmesi	139
Öğretmenlere Tavsiyeler.....	140

7. BÖLÜM GÜÇ VE OTORİTEYİ SÜREKLİ KILAN ÖĞRETMEN: GEMİ KAPTANI

Otoritenin İnşası.....	145
Öğrenciler, Öğretmenler ve Velilerle Olan İlişkiler	148
Öğretimi Planlama ve Gerçekleştirme.....	151
Sınıf Kuralları ve Rutinlerini Oluşturma.....	157
Sorunlu Davranışların Yönetimi	160
Uygun Davranışın Sürdürülmesi	163
Öğretmenlere Tavsiyeler.....	164

8. BÖLÜM KİŞİSEL MESAFİYİ DARALTAN ÖĞRETMEN: EBEVEYN

Otoritenin İnşası.....	169
Öğrenciler, Öğretmenler ve Velilerle Olan İlişkiler	171
Öğretimi Planlama ve Gerçekleştirme.....	176
Sınıf Kuralları ve Rutinlerini Oluşturma	185
Sorunlu Davranışların Yönetimi	187
Uygun Davranışın Sürdürülmesi	189
Öğretmenlere Tavsiyeler.....	190

9. BÖLÜM GÜNÜMÜZ ÖĞRENCİSİNİN DİLİNDEN KONUŞABİLEN ÖĞRETMEN: TEKNOLOJİ KURDU

Otoritenin İnşası	196
Öğrenciler, Öğretmenler ve Velilerle Olan İlişkiler	200
Öğretimi Planlama ve Gerçekleştirme.....	207
Sınıf Kuralları ve Rutinlerini Oluşturma.....	213
Sorunlu Davranışların Yönetimi	215
Uygun Davranışın Sürdürülmesi	219
Öğretmenlere Tavsiyeler.....	221

10. BÖLÜM

HER SORUYU ÇÖZEN "MATEMATİKÇİ" ÖĞRETMEN: UZMAN

Otoritenin İnşası.....	227
Öğrenciler, Öğretmenler ve Velilerle İlişkiler.....	229
Öğretimi Planlama ve Gerçekleştirme.....	233
Sınıf Kuralları ve Rutinlerini Oluşturma	240
Sorunlu Davranışların Yönetimi	242
Uygun Davranışın Sürdürülmesi	245
Öğretmenlere Tavsiyeler.....	245

11. BÖLÜM

HER MÜCADELEDEN BAŞARIYLA ÇIKAN ÖĞRETMEN: SAVAŞÇI

Otoritenin İnşası.....	250
Öğrenciler, Öğretmenler ve Velilerle Olan İlişkiler	255
Öğretimi Planlama ve Gerçekleştirme	258
Sınıf Kuralları ve Rutinlerini Oluşturma.....	260
Sorunlu Davranışların Yönetimi	263
Uygun Davranışın Sürdürülmesi	268
Öğretmenlere Tavsiyeler.....	270

12. BÖLÜM

EĞLENCELİ SINIF ORTAMI OLUŞTURAN ÖĞRETMEN: KOMEDYEN

Otoritenin İnşası.....	276
Öğrenciler, Öğretmenler ve Velilerle Olan İlişkiler	280
Öğretimi Planlama ve Gerçekleştirme.....	287
Sınıf Kuralları ve Rutinlerini Oluşturma.....	292
Sorunlu Davranışların Yönetimi	295
Uygun Davranışın Sürdürülmesi	303
Öğretmenlere Tavsiyeler.....	304

13. BÖLÜM ÖĞRENME ODAKLI MÜKEMMELİYETÇİ ÖĞRETMEN: SİHİRBAZ

Otoritenin İnşası.....	310
Öğrenciler, Öğretmenler ve Velilerle Olan İlişkiler	311
Öğretimi Planlama ve Gerçekleştirme.....	318
Sınıf Kuralları ve Rutinlerini Oluşturma.....	327
Sorunlu Davranışların Yönetimi	329
Uygun Davranışın Sürdürülmesi	330
Öğretmenlere Tavsiyeler.....	331

14. BÖLÜM ÖĞRENCİ GÖZÜNDEN "İDEAL ÖĞRETMEN" TİPİ

Öğrencilerle Yakın İlişkiler Kurma	338
Öğretimi Planlama ve Gerçekleştirme.....	343
Sınıf Kuralları ve Rutinlerini Oluşturma.....	350
Sorunlu Davranışların Yönetimi	350
Uygun Davranışın Sürdürülmesi	353
Öğretmen Tipolojilerinin Karşılaştırılması	354

15. BÖLÜM SON SÖZ: ÖĞRETMEN OLMAK

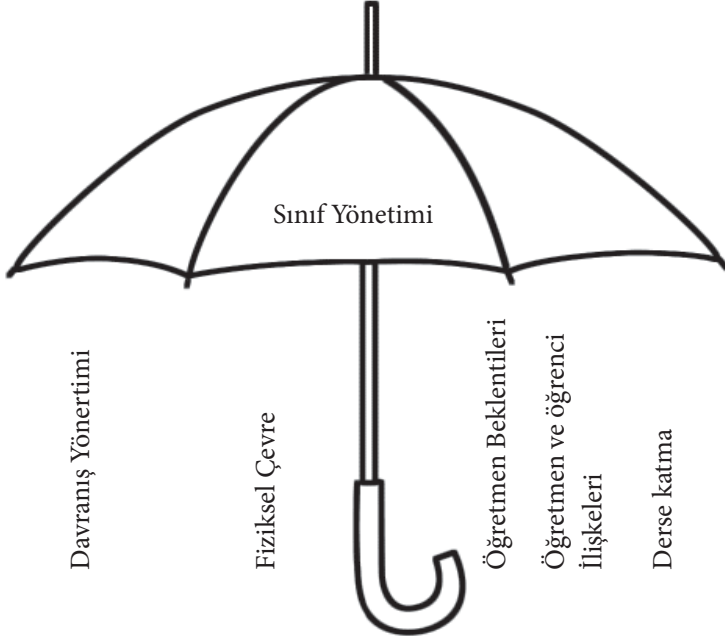
Son Söz: Öğretmen Olmak	386
KAYNAKÇA.....	391

1. BÖLÜM

GİRİŞ

Öğretmenlerin etkililiği, öğretim ve yönetim süreçlerinde ne kadar başarılı olduğuna bağlı olarak değişim gösterir. Etkili bir öğretim ve yönetim süreci; düzenli bir öğrenme ortamının oluşturulması, olumlu ilişkiler kurulması, sorunlu davranışların yönetimi, kuralların oluşturulması gibi pek çok unsuru içermektedir. Öğretmenlerin bu süreçte başarılı olabilmesinde etkili sınıf yönetimi beceri ve rollerine sahip olması gereklidir.

Günümüze kadar pek çok farklı tanım yapılsa da temel olarak öğretim sürecinin genel olarak ise sınıfın yönetimi; öğretmenler tarafından düzeni sağlamak, öğrenciyi derse katmak ya da işbirliğini ortaya çıkarmak için sergilenen eylemler tanımlanmaktadır (Emmer & Stough, 2001). Sınıf yönetimi üzerine yapılan araştırmalar incelendiğinde bu kavram üzerinde uzlaşılmış net bir tanımın olmadığı da açıktır. Sınıf yönetimi genellikle dar bir bakış açısından ele alınmakta olup disiplin ve öğrencilerin problemleri davranışlarının yönetimi olarak görülmektedir (Allen, 2010). Ancak, disiplin davranışa ilişkin yapı ve kurallarıyla öğrencilerin bunlara uymasını sağlamaya yönelik çabaları ifade ederken; sınıf yönetimi öğrenme, sosyal etkileşim, öğrenci davranışlarının yönetimi gibi birçok farklı unsuru barındırmaktadır (Martin & Yin, 1997). En geniş anlamıyla sınıf yönetimi; kural ve prosedürlerin oluşturulması, sınıfın fiziksel olarak düzenlenmesi, beklentilerin sunulması, öğrencilerin derse katılması, etkinler, davranışların yönetimi ve ilişki kurma aşamalarından oluşan olumlu bir öğrenme çevresi yaratmaya ve sürdürmeye dönük eylemler olarak tanımlanabilir (Brophy, 2006). Bu açıdan ele alındığında sınıf yönetimi öğrenci davranışlarını kontrol etmekten çok daha fazlasını ifade eden şemsiye bir kavramdır (*bkz.* Şekil 1; Prince, 2009).

Şekil 1. Şemsiye terim sınıf yönetiminin bileşenleri

Evertson ve Weinstein (2006), sınıf yönetimini daha geniş bir çerçeveden ele alarak hem akademik hem de sosyal-duygusal öğrenmeyi arttıracak ve destekleyecek bir çevrenin yaratılmasına dönük öğretmen davranışları olarak ifade etmektedir. Bu tanımlamada yer alan (i) *akademik öğrenme*, Milli Eğitim Bakanlığı tarafından belirlenen öğretim programını (müfredatı) içerirken; (ii) *sosyal-duygusal öğrenme* ise öğrencilerin sosyal becerilerin kullanımı ve duygularını ifade etmede yeterli olgunluğa erişmesi anlamındadır. Sınıf yönetimi tanımlarındaki en önemli vurgunun öğretmen davranışları ve bu davranışların öğrenci öğrenmelerine etkisi üzerinedir. Bu bağlamda *etkili bir sınıf yönetimi; öğrencilerin sınıftaki etkinliklere yüksek düzeyde katılımını arttıran, bunun yanında sınıfın işleyişini bozan davranışları en aza indiren öğretmen davranışlarını içermektedir* (Emmer & Evertson, 1981). Bu yönüyle ele alındığında sınıf yönetimi öğrencilerin sessiz bir şekilde sıralarında oturup, verilen ödevleri yapması ya da öğretmenlerinin isteklerine anında cevap vermesi değil, öğretmenlerin öğrencilere ihtiyaçları olan öğrenme fırsatlarını sunabilmesi ve bu fırsatları yönetebilmesidir (Milner & Tenore, 2010).

Başarılı bir sınıf yönetimi etkili bir öğretim için gerekli bir unsurken, öğretmenlerin de sahip olması gereken en önemli beceri ve rollerdendir. Ancak öğretmenlerin hizmet öncesi eğitimlerine ve mesleki hayatlarında bu beceri ve rol-

lerin geliştirilmesi gözardı edilmektedir. Öğretmen adaylarının eğitimi süresince sınıf yönetimi uzun yıllar eğitim psikolojisi ya da genel metot dersleri içinde ele almış, tek başına bir ders olarak açıldığından itibaren ise teorik bir ders olarak verilmektedir. Aynı zamanda sınıf yönetimi dersinde sınıf yönetimi becerileri mi (?), problemlerle başa çıkma yolları mı (?), yoksa sınıf yönetimi modellerinin mi (?) anlatılacağı üzerinde tam bir fikir birliğinde sağlanamamıştır. Sınıf yönetiminin önemi konusunda ortak bir anlayışa sahip olunmakla birlikte özellikle mesleğe yeni başlayan öğretmenlerin sınıf yönetimi becerilerini geliştirmeye yönelik eğitimlerin yetersiz kaldığı bir gerçektir. Bu bağlamda, sınıf yönetiminde yeteri kadar deneyim ve bilgiye sahip olmayan öğretmenler birçok şeyi deneyimleyerek öğrenmekte, sınıf yönetimi üzerine aldıkları eğitimler karşılaştıkları problemlere çözüm üretmede etkisiz kalmaktadır. Öğretimin gerektirdikleriyle öğrencilerin farklı ihtiyaçlarına cevap vermede zorluk yaşayan bu öğretmenler ise kendilerini yetersiz ve baskı altında hissetmektedir.

Öğretmenlerin hazırlıksız bir şekilde mesleğe başladıklarını fark ettikleri bu duruma “*gerçeklik şoku*” denilmektedir. Gerçeklik şoku, mesleğe yeni başlayan öğretmenlerin dersleri öğrencilerin ihtiyaçlarına göre planlama ve davranışları yönetme konusunda zorluk çekmesi ve *enerjilerini öğrencileri disipline etmeye harcamalarıdır*. Yaşadıkları zorlukları nasıl çözeceğinden emin olamayan bu öğretmenler bir süre sonra öğrencileri kontrol altına almayı etkili sınıf yönetimi olarak algılar hale gelir (Herbert & Worhty 2001). Mesleğe yeni başlayan öğretmenler, yaşadıkları zorluklarla nasıl başa çıkacaklarını bilemez halde zamanlarının büyük bir kısmını öğretim etkinlikleri yerine davranış problemlerinin yönetime harcar. Böylelikle disiplin problemlerinin çözümünde yaşanan zorluklar ve baskı altında kalmışlık hali öğretmenlerin çok genç yaşlarda mesleki tükenmişliklerini tetikler.

Sınıf yönetiminde karşılaştığı zorluklar nedeniyle tükenmişlik, stres, doyum-suzluk gibi olumsuz durumlarla karşı karşıya kalan öğretmen ve öğrenciler için bu olumsuz gidişat değişmediği sürece öğretmenlerin sınıflarını etkili bir şekilde yönetebilmeleri mümkün olmayacaktır (Simonsen ve diğerleri, 2013). Yapılan birçok araştırma, göreve yeni başlayan öğretmenlerin yaşadığı zorlukları, öğrencilikten öğretmenliğe geçiş sürecindeki ani değişimleri ele almakta ve öğretmenlerin en çok zorlandıkları alanın sınıf yönetimi olduğunu vurgulamaktadır (Çetin, 2009; Flores & Day, 2006; Lortie, 1975; Ritter & Hancock, 2007). Örneğin; Amerika’da mesleğe yeni başlayan öğretmenlerin büyük bir kısmı yaşadığı zorluklar ve stres sebebiyle üç yıl sonra istifa etme eğilimi gösterirken (Fantilli & McDougall, 2009), yaşadıkları bu yorgunluk ve yılmışlık öğretmenlerin enerjilerini ve yaratıcılık duygularını tüketmektedir (McCauley-Cate, 2003). Sınıf yönetimi sadece mesleğe